

Näkökulmia lukion matematiikan opetukseen

Dos. Kerkko Luosto

Kerkko.Luosto@Helsinki.FI

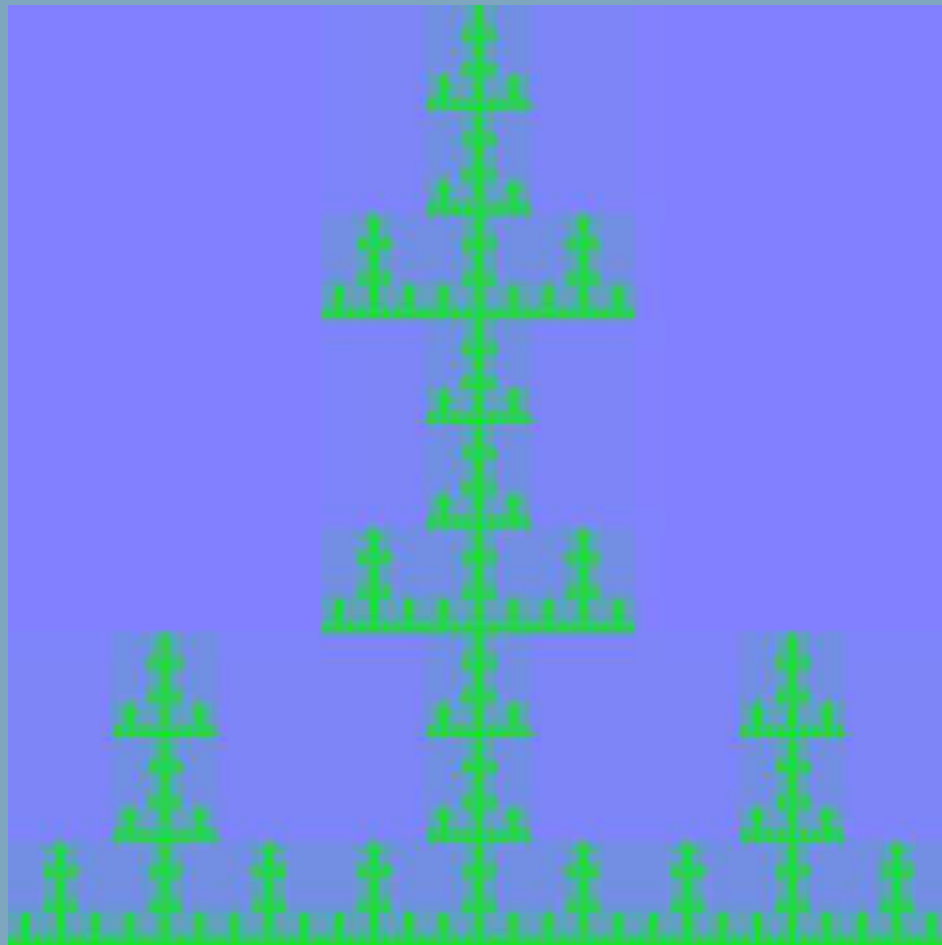
University of Helsinki

Miksi matematiikka kiinnostaa?

- älyllinen haaste
- esteettinen elämys
- taloudellista hyötyä tuottavat sovellukset
- johdonmukaisen ajattelun kehittäminen

Mitä matematiikka on?

- tiede, jossa uutta tietoa luodaan **perustelemalla** ja pääättelemällä
- **autonominen** tiede: synnyttää itse ongelmanasetteluja ja käsitteitä
- **sovelluksista** tuleville vaikutteille altis tiede
- käytännön työkalu
- viihdyttävää toimintaa
- kouluaine

Ikuista matematiikkaa kouluissa

- *Antiikki*

- toisen asteen yhtälöt (Babylonia)

- geometria (Eukleides, Pythagoras, Ptolemaios)

Ikuista matematiikkaa kouluissa

■ *Antiikki*

- toisen asteen yhtälöt (Babylonia)
- geometria (Eukleides, Pythagoras, Ptolemaios)

■ *1500-luku*

- 3. ja 4. asteen yhtälön ratkaisukaavat
- logaritmi

Ikuista matematiikkaa kouluissa

■ *Antiikki*

- toisen asteen yhtälöt (Babylonia)
- geometria (Eukleides, Pythagoras, Ptolemaios)

■ *1500-luku*

- 3. ja 4. asteen yhtälön ratkaisukaavat
- logaritmi

■ *1600-luku*

- analyyttinen geometria (Descartes)
- Pascalin kolmio, binomikaava
- klassinen todennäköisyys
- derivaatta ja integraali (Newton & Leibniz)

Ikuista matematiikkaa kouluissa

■ *Antiikki*

- toisen asteen yhtälöt (Babylonia)
- geometria (Eukleides, Pythagoras, Ptolemaios)

■ *1500-luku*

- 3. ja 4. asteen yhtälön ratkaisukaavat
- logaritmi

■ *1600-luku*

- analyyttinen geometria (Descartes)
- Pascalin kolmio, binomikaava
- klassinen todennäköisyys
- derivaatta ja integraali (Newton & Leibniz)

■ *Missä uudempi matematiikka?*

Sovelluksia

■ Fysiikka

- fysikaaliset avaruudet → analyytinen geometria
- liikelait, sähköoppi → analyysi
- tilastollinen fysiikka → todennäköisyyslaskenta
- epätasaisesti jakautunut esiintymä → fraktaalit

Sovelluksia

■ Fysiikka

- fysikaaliset avaruudet → analyttinen geometria
- liikelait, sähköoppi → analyysi
- tilastollinen fysiikka → todennäköisyyslaskenta
- epätasaisesti jakautunut esiintymä → fraktaalit

■ Perinnöllisyystiede → klassinen tn-laskenta

Sovelluksia

■ Fysiikka

- fysikaaliset avaruudet → analyytinen geometria
- liikelait, sähköoppi → analyysi
- tilastollinen fysiikka → todennäköisyyslaskenta
- epätasaisesti jakautunut esiintymä → fraktaalit

■ Perinnöllisyystiede → klassinen tn-laskenta

■ Kansantaloustiede → satunnaisprosessit, peliteoria

Sovelluksia

■ Fysiikka

- fysikaaliset avaruudet → analyttinen geometria
- liikelait, sähköoppi → analyysi
- tilastollinen fysiikka → todennäköisyyslaskenta
- epätasaisesti jakautunut esiintymä → fraktaalit

■ Perinnöllisyystiede → klassinen tn-laskenta

■ Kansantaloustiede → satunnaisprosessit, peliteoria

■ Bio- ja yhteiskuntatieteet → tilastollinen käsittely

Sovelluksia

■ Fysiikka

- fysikaaliset avaruudet → analyttinen geometria
- liikelait, sähköoppi → analyysi
- tilastollinen fysiikka → todennäköisyyslaskenta
- epätasaisesti jakautunut esiintymä → fraktaalit

■ Perinnöllisyystiede → klassinen tn-laskenta

■ Kansantaloustiede → satunnaisprosessit, peliteoria

■ Bio- ja yhteiskuntatieteet → tilastollinen käsittely

■ Tietojenkäsittely

- tietorakenteet → diskreetti matematiikka
- ohjelmointikielet → logiikka
- salakirjoitus → lukuteoria
- kaikki ylläoleva!

Laskeminen ja matematiikka

Tietotekniikka puskee rutiinitehtävien rajaa

- nelilaskin
- funktiolaskin
- ohjelmoitava laskin
- numeeriset ohjelmistot
- symbolinen laskenta

Laskeminen ja matematiikka

Tietotekniikka puskee rutiinitehtävien rajaa

- nelilaskin
- funktiolaskin
- ohjelmoitava laskin
- numeeriset ohjelmistot
- symbolinen laskenta

Miten koulu voi vastata sovellusten haasteeseen?

Mitä tietotekniikan kehitys merkitsee opetukselle?

Teesi

Matematiikan opetusta ei voi suunnitella yksittäisten sovellusten näkökulmasta. Oppilaiden tulisi olla käyttämiensä tietoteknisten välineiden herroja.

- oppiaines tulee valita niin, että se parhaiten edistää **matemaattisen ajattelun** kehittymistä
- opetuksessa entistä enemmän pitää korostaa asian **ymmärtämistä**
- matematiikka on **perustelemisen taitoa**
- matemaattisten väitteiden ja kaavojen **merkityssisällöt** paremmin esille

Lukukäsite

$$\mathbb{N} \subseteq \mathbb{Z} \subseteq \mathbb{Q} \subseteq \mathbb{R} (\subseteq \mathbb{C})$$

Lukukäsite

$$\mathbb{N} \subseteq \mathbb{Z} \subseteq \mathbb{Q} \subseteq \mathbb{R} (\subseteq \mathbb{C})$$

Lukion pitkän matematiikan aloituskurssiksi.
Peruslaskutoimitukset? Alkeisalgebran suvereenia osaamista pitäisi harjoittaa luonnollisissa yhteyksissä

- geometria (pinta-alat, etäisyydet)
- lukumäärien kombinatoriikka

Lukukäsite

$$\mathbb{N} \subseteq \mathbb{Z} \subseteq \mathbb{Q} \subseteq \mathbb{R} (\subseteq \mathbb{C})$$

Lukion pitkän matematiikan aloituskurssiksi.
Peruslaskutoimitukset? Alkeisalgebran suvereenia osaamista pitäisi harjoittaa luonnollisissa yhteyksissä

- geometria (pinta-alat, etäisyydet)
- lukumäärien kombinatoriikka
- funktiokäsite ei sovi tähän yhteyteen

Merkityssisältöjä

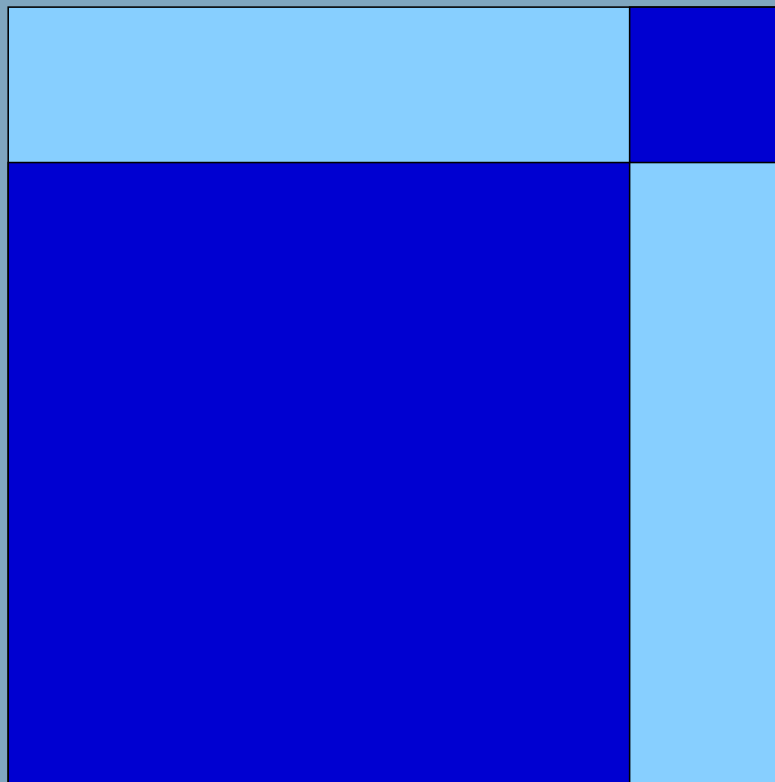
$$a^2 + b^2 < (a + b)^2, \text{ kun } a, b > 0$$

$$(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$$

Merkityssisältöjä

$$a^2 + b^2 < (a + b)^2, \text{ kun } a, b > 0$$

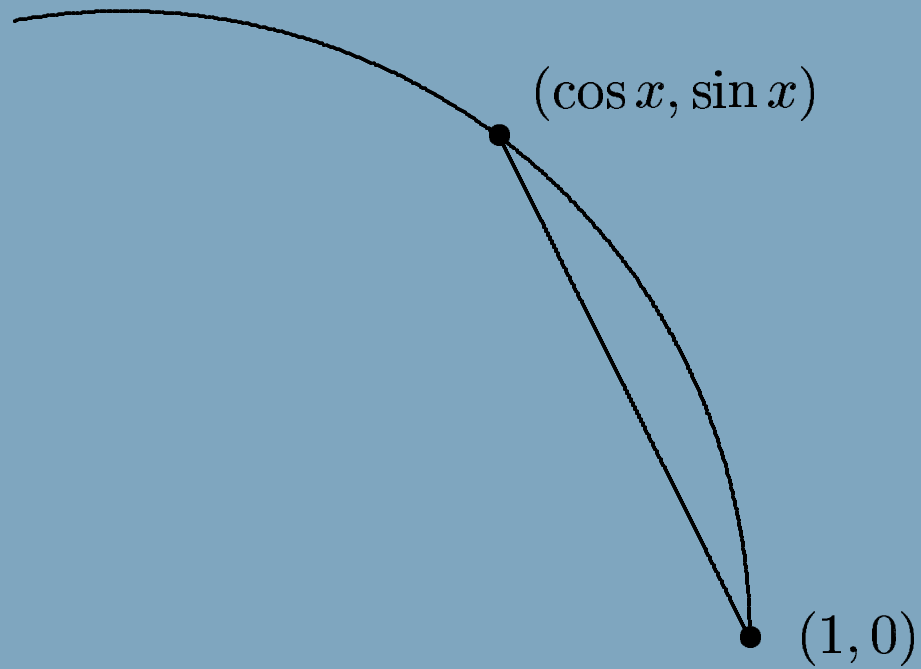
$$(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$$

Merkityssisältöjä II

$$\sqrt{(1 - \cos x)^2 + \sin^2 x} < x, \text{ kun } 0 < x < \pi/4$$

Merkityssisältöjä II

$$\sqrt{(1 - \cos x)^2 + \sin^2 x} < x, \text{ kun } 0 < x < \pi/4$$

Merkityssisältöjä III

$$\sum_{i=0}^n \binom{2n+1}{2i} = 4^n$$

Merkityssisältöjä III

$$\sum_{i=0}^n \binom{2n+1}{2i} = 4^n$$

Jos $|A| = 2n + 1$, vasemmalla puolella joukon A parillista kokoa olevien joukkojen lukumäärä, oikealla puolella kaikista osajoukoista.

Taso ja avaruus

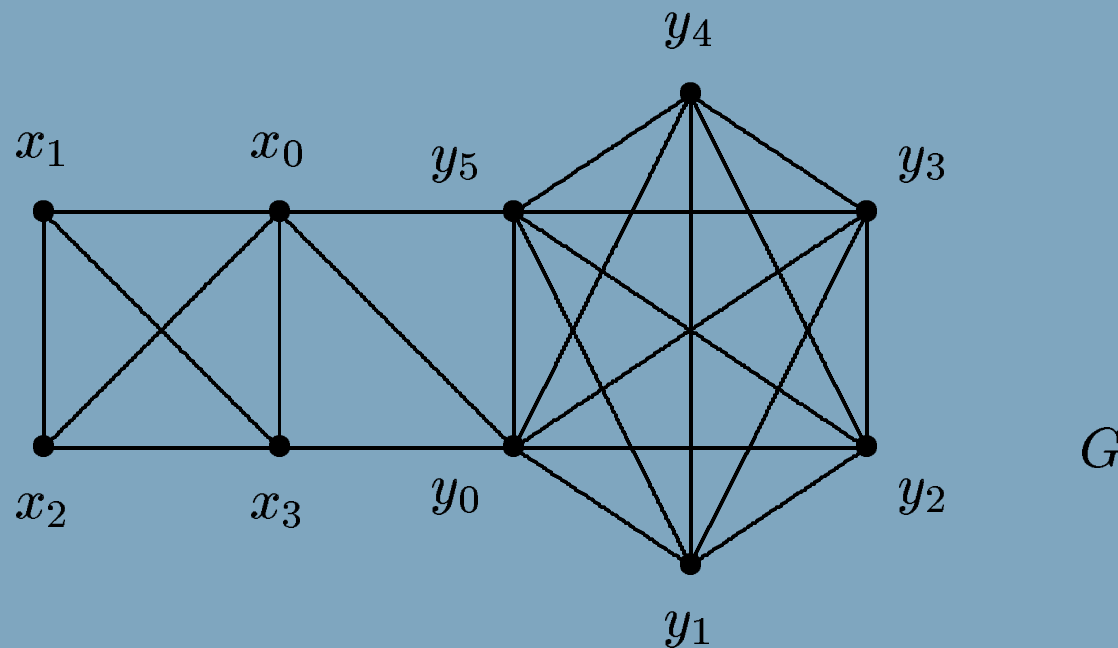
- nykyisen opetussuunnitelman selkeimpiä linjaratkaisuja, kolmiulotteiselle avaruudelle enemmän tilaa kuin ennen
- vaihtoehtoinen linjaus olisi pitäytyä tasossa ja rakentaa analyyttinen geometria kompleksilukujen varaan
- väliratkaisu (kolmiulotteista avaruutta käsitellään vain raapaisten) huonoin

Todennäköisyyslaskenta

- merkitys sekä matemaattisen ajattelun että sovellusten kannalta suuri
- lukiokurssiin ahdettu liikaa
- kukin teemoista tilastot, klassinen todennäköisyys ja jatkuvat jakaumat voisi periaatteessa olla oma kurssinsa
- jatkon kannalta klassinen todennäköisyys riittänee
Kevennysehdotuksia:
- tilastot erikoiskurssiksi
- lukumäärien kombinatoriikkaa peruslaskennan yhteydessä

Diskreettiä matematiikkaa?

- käsitteellisesti helppoa
- kehittää päättelykykyä

Kiitos!

Tehty $\text{\LaTeX}$:n Prosper-paketilla